

TEMA 8

A MONARQUÍA HISPÁNICA E O "IMPERIO ESPAÑOL"

ÍNDICE

AP. 1: O REINADO DOS REIS CATÓLICOS (RRCC)

AP. 2: O IMPERIO ESPAÑOL DE CARLOS I

AP. 3: A MONARQUÍA HISPÁNICA BAIXO FELIPE II.

AP. 4: A ORGANIZACIÓN DO IMPERIO.

AP. 5: CONQUISTA E COLONIZACIÓN DE AMÉRICA.

>> CIVILIZACIÓN PRECOLOMBINAS.

>> EXPLORACIÓN E CONQUISTA.

>> COLONIZACIÓN.

APARTADO 1: O REINADO DOS REIS CATÓLICOS (RRCC).

>> A UNIÓN DINÁSTICA:

A finais do século XV (1469) contraeron matrimonio **Isabel A Católica**, herdeira do trono da Coroa de Castela, e **Fernando de Aragón**, herdeiro da Coroa de Aragón. Desta maneira produciuse a **unión dos dous reinos peninsulares**. En realidade era o que se coñece como unha unión dinástica; é dicir, unha unión unicamente de carácter persoal na que os reis gobernaban conxuntamente os territorios, pero **cada reino mantiña as súas leis e institucións**.

Os obxectivos políticos dos Reis Católicos (de aquí en adiante, RRCC) poden agruparse en **3 grandes obxectivos**:

1) O FORTALECEMENTO DA AUTORIDADE REAL:

Estes reis son o exemplo de **monarquía autoritaria** e con eles naceu o **Estado Moderno** na Península Ibérica, baseado na recuperación do poder real fronte ao poder dos señores feudais. Para por en marcha este novo tipo de goberno, implantaron as seguintes **medidas**:

- creación dun **exército permanente**
- **reorganizaron a Facenda** para aumentar os ingresos do Estado
- crearon o **cargo público de correxidores**, que eran funcionarios encargados de aplicar a súa política no territorio
- puxeron en marcha os **consellos de goberno**, institucións dedicadas a asesorar aos monarcas nas tarefas de goberno (entre eles, destacaban o Consello de Castela, consello de Indias...)

2) A UNIDADE RELIGIOSA:

Un dos obxectivos principais da política dos RRCC foi o de tratar de **impoñer a unidade relixiosa** en todo o reino. Para elo tomar varias **medidas que reflexan a súa intolerancia relixiosa**:

- Fundaron o **Tribunal da Inquisición**, un tribunal eclesiástico encargado de perseguir aos herexes.
- En 1492 decretaron a **expulsión dos xudeus** que habitaban na Península. Tamén se lle dou a opción de converterse ao cristianismo; aqueles que sí optaron por esta opción pasaron a ser coñecidos como **conversos ou cristianos novos**.
- En 1502 decretaron a **conversión ou expulsión dos musulmáns** que quedaban nos seus reinos.

3) A EXPANSIÓN TERRITORIAL:

Outro dos aspectos significativos do seu governo foi a **expansión territorial**. Esta conseguiu-se mediante dúas vías: **as conquistas e as alianzas matrimoniais**

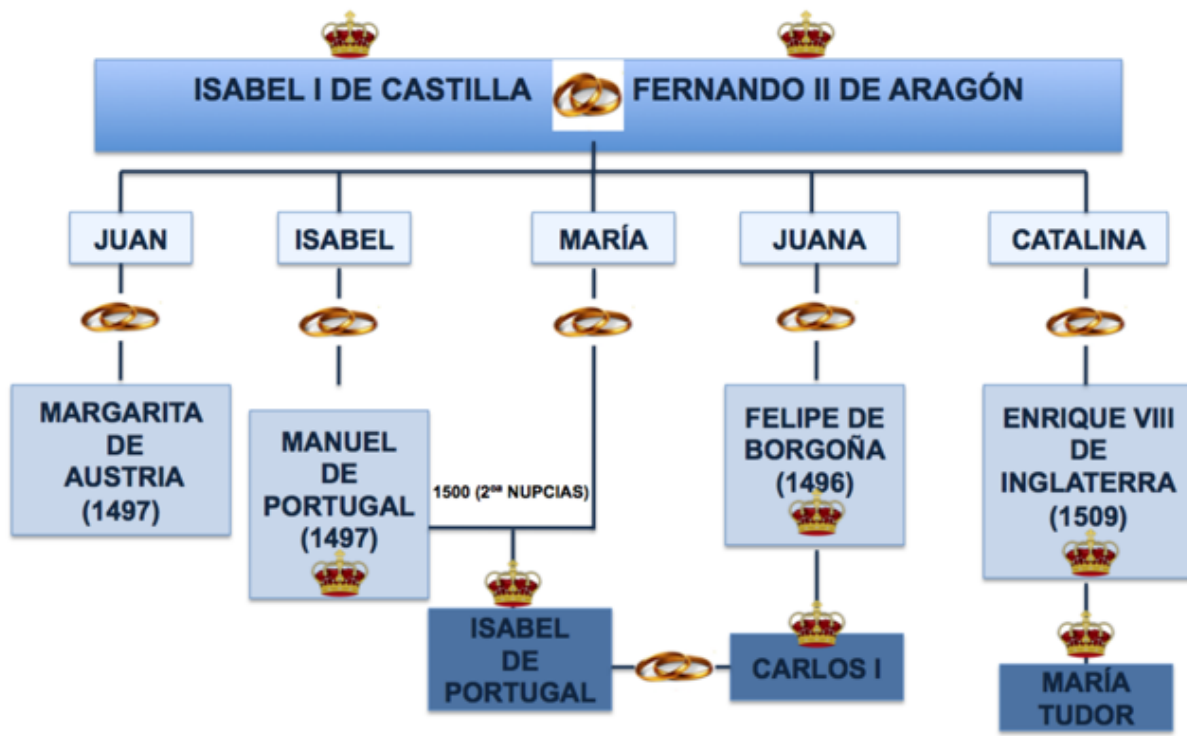
Vía conquistas:

- Por parte de Castela conquistáronse os seguintes territorios:
 - En 1492 **conquistaron o reino de Granada**, que representaba o último reino musulmán da Península.
 - Seguindo con esta loita, pouco despois **conquistaron cidades no Norte de África** (Orán, Melilla, Bugía).
 - Tamén remataron a **conquista das Illas Canarias** e baixo o seu reinado descubriuse e iniciouse a **conquista de América**.
 - Por parte da Coroa de Aragón ampliáronse as posesións polo Mediterráneo coa **conquista do Reino de Napolés** no extremo sur de Italia.
 - E para rematar, no ano 1512, Fernando o Católico conquistou o **Reino de Navarra**.
-
- The map illustrates the territorial expansion of the Catholic Monarchs. Key conquests are marked with arrows and dates: Granada (1492), Ceuta and Melilla (1509), Oran, Algiers, and Bugia (1510), Tunis (1510), Sicily (1434 and 1510), and Naples (1443). It also shows the conquest of Navarre (1512) and the expansion towards America from 1492. The map includes labels for various regions and cities, such as Portugal, Castile, Aragon, Navarre, and the Mediterranean coast.

Vía alianzas matrimoniais:

Xunto a esta política de conquistas, os RRCC aplicaron unha importante **política de alianzas matrimoniais** con outros Estados europeos; esta consistiu en casar aos seus descendentes cos herdeiros doutras coroas.

APARTADO 2: O IMPERIO ESPAÑOL DE CARLOS I

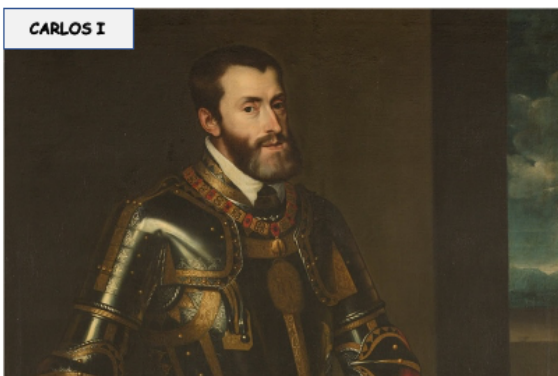
>> A CHEGADA DA DINASTÍA DOS HABSBURGO. O REINADO DE CARLOS I.

Tras a morte de Fernando o Católico, en 1516 nomeouse rei ao seu neto **Carlos**, fillo de princesa castelá Xoana e do seu marido Felipe II de Habsburgo. Isto supuxo o inicio dunha nova dinastía no trono español, a **dinastía dos Habsburgo**, coñecida na Península como os Austrias, por ser orixinarios desta rexión.

Carlos converteuse no rei mais poderoso de Europa gracias á gran cantidade de territorios que herdou dos seus avós:

- **Dos avós maternos**, os RRCC, herdou Castela, Aragón, e todas as posesións americanas e mediterráneas.

- **Dos avós paternos** herdou numerosos territorios en centroeuropa, como os Países Baixos, o Franco Condado, Luxemburgo e Austria. Ademais herdou o dereito a converterse en emperador do Sacro Imperio Xermánico, que o levou a converterse no emperador Carlos V en 1519.

Gracias a toda esta herencia, **foi coñecido como Carlos I de Castela e Aragón España e V de Alemaña**. O seu reinado durou dende o ano 1516 ata o ano 1556, momento no que abdicou (renunciou ao trono), deixando a maior parte dos territorios para o seu fillo Felipe, e o título de emperador para o su irmán Fernando.

>> A POLÍTICA INTERIOR.

Con Carlos I reuníronse por vez primeira baixo o mesmo rei as Coroas de Castela e Aragón, aínda que como no reinado dos RRCC, cada un dos reinos seguía mantendo as súas propias leis e institucións. Entre ambos territorios, Castela foi o reino con mais poder, pois alí se situaba o goberno e de alí procedían a maior parte dos recursos.

No principio do seu reinado, **o seu nomeamento non foi ben acollido** pola poboación peninsular, por causa de **dous motivos**:

- Carlos I fora educado en Flandes (Bélxica) e non sabía castelán, polo que **escolleu como axudantes de goberno a conselleiros flamengos** en lugar de nobles castelás.
- Priorizou o **interese de ser nomeado emperador** fronte aos intereses de Castela.

Como mostra do seu descontento, a burguesía reaccionou contra o emperador:

- En Castela produciuse o **levantamento das Comunidades**.
- En Aragón coñeceuse como a **revolta das Xermanías**.

En ambos casos, as protestas foron reprimidas polo exército, pero o rei aceptou substituír as conselleiros estranxeiros por conselleiros castelás.

>> A POLÍTICA EXTERIOR.

Carlos I aspiraba a crear un gran imperio europeo, o que lle levou a emprender varias guerras:

- a) **Fronte á monarquía francesa**, a súa grande rival en Europa
- b) **Fronte os turcos otománs**, a potencia emerxente no Mediterráneo oriental.
- c) **Fronte aos príncipes alemáns que apoiaron a Lutero**: Carlos negábase a aceptar o protestantismo, para defender a súa idea dun imperio católico. Sen embargo, tras numerosas batallas sen resultado, católicos e luteranos asinaron a **Paz de Ausburgo** en 1555, na cal se establecía a liberdade relixiosa en Alemaña.

O fracaso que representou para Carlos I a Paz de Ausburgo fixo que un ano despois, en 1556, abdicase do trono e se refuxiara no mosteiro de Yuste ata a súa morte en 1558.

APART. 3: A MONARQUÍA HISPÁNICA BAIXO O REINADO DE FELIPE II

>> O REINADO DE FELIPE II (1556-1598).

Carlos I gobernou ata 1556, ano en que renunciou ao trono. A súa herencia quedou dividida entre:

- o seu irmán **Fernando** recibiu Austria e o título de emperador.
- o seu fillo **Felipe** recibiu as posesións españolas, italianas e flamencas.

Felipe, converteuse en Felipe II converteuse en rei dos territorios españois e estableceu a capital en Madrid, e por iso o seu reinado recibe o nome de **Monarquía Hispánica**.

Gracias a uns dereitos de sucesión, en **1580 Felipe II converteuse tamén en rei de Portugal e as súas colonias** en África, Asia e América.

Desta maneira, e pese a non posuír o título de emperador, o Imperio de Felipe II converteuse no mais poderoso da época.

>> A POLÍTICA INTERIOR

Felipe II foi un rei ao que lle gustaba ocuparse persoalmente dos asuntos de goberno. O seu goberno caracterizouse por:

- tentar illar a España de influencias estranxeiras (prohibición de importar libros ou ir a estudar a universidades estranxeiras).
- defensa profunda do catolicismo. Baixo o seu reinado a Inquisición estivo moi activa.

>> A POLÍTICA EXTERIOR

A política exterior española deste período tivo **tres obxectivos** fundamentais:

- **Conservar os territorios,**
- **Afianzar a hexemonía española**
- **Defender a fe católica.**

Debido a elo Felipe II veuse obrigado a continuar unha **política de guerras**:

- 1) **Guerras contra os intereses de Francia** por facerse con territorios no Norte de Italia. Con Felipe II, tercios españois (nome con que se coñece ao exército) venceron na **batalla de San Quintín** ás tropas francesas.
- 2) **A loita contra o Imperio turco.** España, aliouse co Papado e con Venecia, para crear un exército coñecido como a **Santa Liga**, co cal conseguiron derrotar aos turcos na **batalla de Lepanto**. (1571)

- 3) **A guerra de Flandres.** En 1566 sucedeu nos Países Baixos unha grande rebelión pola cal este territorio declarou a independencia das provincias do norte, baixo o nome de Provincias Unidas.

O monarca español non aceptou a decisión e iniciou a guerra para evitalo. Sen embargo, o resultado final foi o recoñecemento de independencia en 1648.

O enfrontamento cos Países Baixos foi moi prexudicial para España por dúas razóns: o territorio tratábase dunha provincia moi rica do imperio, e os intentos por manter o territorio levaron aos monarcas españois a invertir moitos recursos económicos en defendelo, incluso recorrendo ao endebedamento.

- 4) **O enfrontamento contra Inglaterra**, polo seu apoio aos protestantes. Ademais, o interese polo control do océano Atlántico os converteu nunha potencia emerxente. Fronte a ela, Felipe II enviou a **Armada Invencible** (frota naval española) que foi derrotada polos barcos ingleses no ano de 1588.

APARTADO. 4: A ORGANIZACIÓN DO IMPERIO ESPAÑOL:

>> OS ORGANOS DE GOBERNO:

Aínda que cada territorio do imperio mantiña as súas leis e institucións, Carlos I e Felipe II puxeron en marcha unha **política de centralización**, coa cal pretendían someter a todo o imperio a unhas mesmas leis, neste caso ás de Castela.

Para axudar ao rei no goberno estaban os **Consellos** de goberno. Estes **podían ser territoriais** (Indias, Castela, Aragón, Flandes...) **ou temáticos**, centrados en certas áreas de goberno (Facenda, Estado...). Ademais, **en cada territorio había un vicerrei ou gobernador**, que actuaba en nome do rei.

>> A SOCIEDADE:

Seguindo a división medieval, **a sociedade dividiábase en privilexiados** (nobreza e clero) **e non privilexiados** (traballadores ou xente do común).

>> AS ACTIVIDADES ECONÓMICAS:

A agricultura e a gandeira foron actividades con moito peso, especialmente en Castela.
A artesanía tamén experimentou un crecemento, destacando especialmente a siderurxia vasca e a confección de panos en Castela.
Sen embargo, a actividade comercial foi a que mais medrou, gracias ao establecemento do monopolio con América, polo cal so os españois podían comerciar cos territorios americanos

OS PROBLEMAS ECONÓMICOS DO IMPERIO ESPAÑOL:

Manter un imperio tan extenso como o español supuxo **enormes gastos** para a Coroa. Carlos I e Felipe II **financiáronos gracias aos metais preciosos** que chegaban de América ou a **aumento de impostos**. Aínda así, nunca era suficiente e tiveron que recorrer ao **endebedamento** constante, que acabou por desembocar en tempos de Felipe II na **declaración de bancarrota** do Estado; é dicir, tivo que suspender o pago das débedas pola incapacidade de pagalas.

APARTADO 5: CONQUISTA E COLONIZACIÓN DE AMÉRICA.

>> AS CIVILIZACIÓNS PRECOLOMBINAS:

O territorio ao que chegou Colón xa estaba habitado por moitos pobos. Algúns deles eran pequenas tribus, pero outros conformaban **grandes civilizacións como os incas, maias ou aztecas**. Todos eles acabaron recibindo o nome de **pobos precolombinos**.

Pese ás diferencias presentan certos **rasgos comúns**:

- a nivel político, eran dirixidos por un **xefe supremo todopoderoso**, que mandaba sobre unha sociedade sometida na que abundaban os servos e os escravos obtidos nas guerras contra outros pobos.
- a nivel económico, **destacaron na artesanía do ouro**, o que resultou moi chamativo para os conquistadores españois.
- a nivel relixioso, eran **politeístas**.

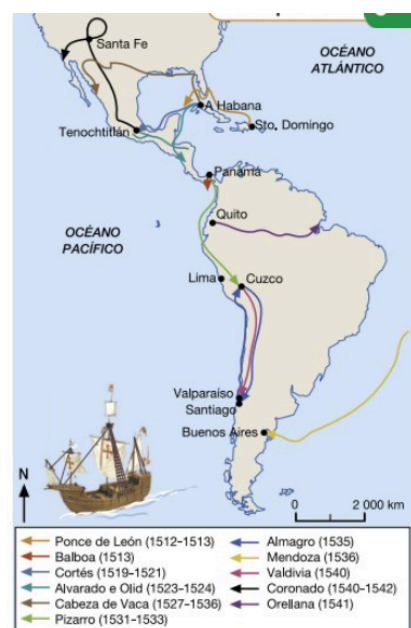
MAIAS	INCAS	AZTECAS
Estendíanse por América Central (Iucatán, Guatemala, Honduras...). Cando contactaron cos españois, por causa de guerras e loitas internas estaban en decadencia. Trátase dunha cultura que non chegou a formar un gran Estado, senón que se organizaba en cidades independentes. Destacaron nas matemáticas, astronomía e nas artes, construindo palacios e templos en forma de pirámide; incluso coñecían a escritura e eran capaces de elaborar calendarios.	Asentábanse ao longo da cordilleira dos Andes, formando unha gran imperio. Este era dirixido por o inca, considerado o fillo do Sol. Deste pobo destaca fortalezas como Machu Pichu, ou o feito de conseguir facer unha rede de camiños de mais de 40.000 quilómetros entre as montañas.	Habitaban no val de México e era un pobo de guerreiros, capaz de someter a tribos veciñas e cobrarlles impostos. Cara o século XIV fundaron a cidade de Tenochtitlán, que se converteu na capital dun imperio. Das súas prácticas culturais destaca a realización de sacrificios humanos para honrar aos seus deuses, para o cal construíron grandes pirámides sobre as que se asentaba o templo.
 CHICHÉN ITZÁ (POBO MAIA)	 MACHU PICHU	

>> EXPLORACIÓN E CONQUISTA DO NOVO CONTINENTE.

As terras americanas que se descubrían e colonizaban pasaban a formar parte da coroa de Castela, pois fora este reino quen financiara a expedición de Colón. Este proceso de conquista distingue dúas fases:

- **Fase 1: os conquistadores establecéronse nas illas do mar Caribe.** Alí fundaron cidades para explotar as riquezas mineras. Sen embargo, as dificultades para adaptarse ao clima tropical e a escaseza de metais preciosos obrigou aos conquistadores a buscar novas terras polo resto do continente.
- **Fase 2: os españois lanzáronse á conquista do resto do continente:**

América do norte	– Ponce de León e Cabeza de Vaca descubriron as terras de Florida, Texas e California
América central	– Nuñez de Balboa descubriu o océano Pacífico. – Hernán Cortés conquistou México
América do sur	– Francisco de Pizarro e Almagro conquistan o imperio inca, – Valdivia conquista Chile. – Mendoza conquista Arxentina – Francisco de Orellana navega polo río Amazonas

AS RUTAS DE CONQUISTA

○ **interese dos exploradores** que se lanzaban a aventura se explica por **dous motivos**:

- **Atopar terras cun clima similar** ao da Península para poder adaptar os cultivos e modos de vida propios da península.
- **Atopar grandes xacementos de metais preciosos** (ouro e prata) cos que enriquecerse. Isto converteuse nunha verdadeira obsesión por culpa de lendas como El Dorado.

○ O sistema establecido para realizar novas conquistas funcionaba a partir das chamadas "**capitulacións de conquista**": trátase dunha autorización que o rei concede a particulares para conformar un exército e conquistar novas terras, e se a expedición saía victoriosa repartíanse os beneficios.

AS GRANDES CONQUISTAS.

Entre todas as expedicións, as mais relevantes foron as protagonizadas por Cortés e Pizarro, que permiten derrotar aos dous imperios mais poderosos do momento:

A CONQUISTA DO IMPERIO AZTECA

Hernán Cortés protagonizou a conquista do imperio azteca en México central. O español aliouse coas tribos sometidas polos aztecas e conquistou a Tenochtitlán, a capital do imperio, e capturou ao emperador Moctezuma.

Pouco despois, os aztecas rebeláronse contra os españois na chamada "**noite triste**" pero os españois reconquistaron a cidade e someteron definitivamente ao imperio azteca en 1521.

Hernando Cortes

A CONQUISTA DO IMPEIRO INCA

Francisco Pizarro dirixiu a conquista contra o imperio inca en Perú. Igual que Cortés, aproveitou as divisións internas dos incas para derrotalos. En 1533 Pizarro capturou ao emperador Atahualpa, que pagou o seu rescate, pero acabou sendo executado.

A partir dese momento, ocuparon a capital **Cuzco en 1533**, pero o resto do imperio tomou moito tempo polas dificultades montañosas e as resistencias dos incas das montañas.

Francisco Pizarro

Pese a que os indíxenas eran moitos mais numerosos, **os conquistadores venceron facilmente, gracias a 3 factores:**

- A **superioridade do armamento español** (cabalos, armaduras, cascos, armas de fogo)
- As **antigas crenzas indíxenas**, que falaban da chegada de deuses procedentes do océano.
- As **disputas entre os pobos americanos**, que foron aproveitadas polos españois para establecer alianzas.

Conquistadores españois

>> A COLONIZACIÓN DOS TERRITORIOS AMERICANOS:

En América implantouse un **sistema de colonización**, que consistía en exercer o dominio sobre os novos territorios. Non se trataba simplemente da conquista de novas terras; senón que os españois tentaron reproducir en América a propia civilización española; é dicir, lingua, cultura, relixión...

A) O GOBERNO DAS INDIAS:

Para o goberno do territorio americano (tamén chamado "*as indias*") creouse en 1524 o **Consello de Indias**, organismo encargado de asesorar ao monarca e redactar as leis que debían rexer no territorio.

O territorio dividiuse en dous **vicereinos** (o de Nova España ao norte e o do Perú ao sur), ao fronte dos que había un **virrei**, que era o máximo representante do rei nese territorio. Á súa vez estes vicereinos dividíanse en **gobernacións ou provincias**, conformadas por municipios. Por último, o organismo encargado de administrar a xustiza eran as audiencias.

B) SOCIEDADE COLONIAL:

Os españois organizaron a sociedade americana segundo criterios raciais, e caracterizouse por unha importante mestizaxe. A pirámide social resultante:

- No nivel superior os **peninsulares e os crioulos** (descendentes de españois)
- A seguir, os **mestizos**, fillos de español e india.
- Despois aparecen os **indios**, que eran os que realizaban a maioría dos traballos manuais. Ademais sufriron moitos abusos por parte dos españois.
- Finalmente, os **escravos negros**, levados de África a rexións onde os indíxenas desapareceran por enfermidades ou guerras.

Outras categorías de mestizaxe foron as misturas entre brancos e negros (mulatos) e entre indios e negros (zambos).

C) ECONOMÍA COLONIAL

As terras do Novo Mundo convertéronse nunha importante fonte de ingresos para a Coroa.

O principal interese dos españois foi a **extracción de metais preciosos** como ouro e prata. Os principais xacementos foron os de Zacatecas (México) e Potosí (Bolivia). A explotación destas minas fíxose mediante o sistema da **mita**, que obrigaba ao traballo forzoso asalariado dos indios.

Ademais os conquistadores **crearon grandes facendas agrícolas e gandeiras**, que explotaban mediante o **sistema de encomenda**. O funcionamento deste sistema era o seguinte: o rei concedía ao colono un lote de terra cos indios que nel vivían; a cambio do seu traballo, o colono estaba obrigado a educalos na fe cristián.

O **comercio con América era monopolio real**, e so se podía facer a través da **Casa de Contratación** en Sevilla. Dende alí partían as mercadorías españolas, e alí chegaban as das Indias, especialmente o ouro e a prata. Precisamente, para evitar o ataque sobre estes barcos organizáronse as **Frotas de Indias**. Gracias ao comercio houbo un transvase de produtos entre ambos continentes:

INTERCAMBIOS COMERCIAIS ENTRE EUROPA E AMÉRICA	
América >> Europa	Europa >> América
• Produtos agrícolas como patacas, tomates, o pementos, fabas, tabaco ou cacao. • Animais como o pavo	• Produtos agrícolas como trigo, vide, oliveira, café ou azucre. • Animais como cabalos, vacas, porcos e galiñas.

D) AS CONSECUENCIAS DA COLONIZACIÓN.

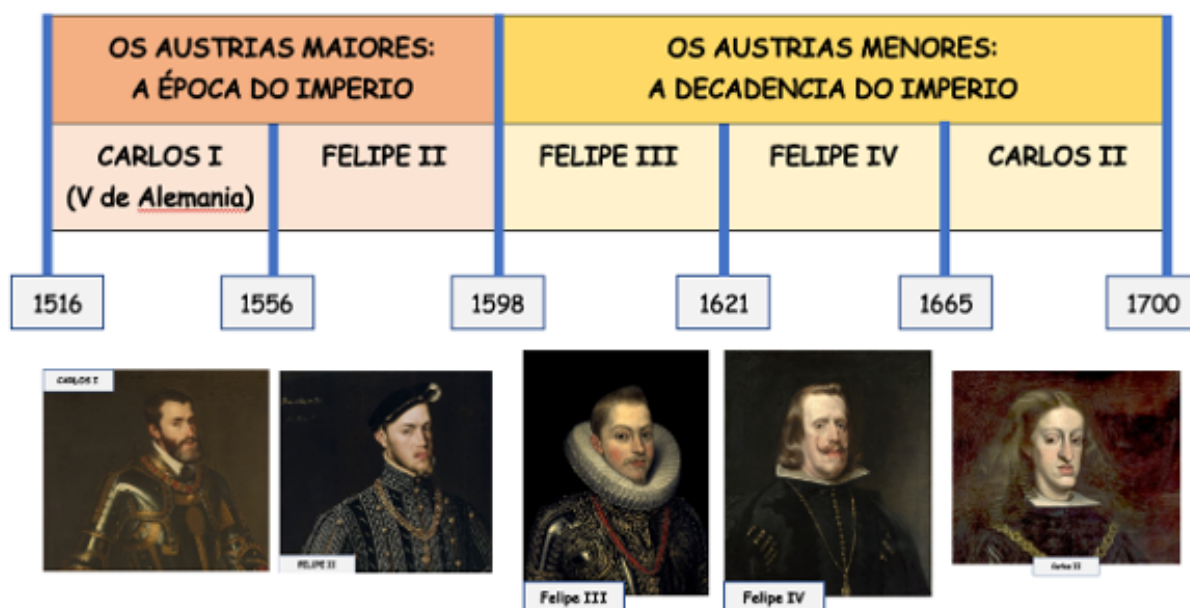
A conquista e colonización de América tivo importantes consecuencias a un e outro lado do Atlántico.

Os maiores afectados foron sen dúbida os indíxenas. Nun principio foron considerados pola Coroa como vasalos libres e súbditos de Castela, aínda que na práctica foron obrigados a traballar en condicións moi duras nas explotacións mineiras e agrícolas, a través dos sistemas como a **mita e a encomenda**.

Os abusos que se cometeron sobre eles xeraron protestas entre os misioneiros, entre os que destacou o fraile **Bartolomeu de las Casas**. Gracias ás súas denuncias, Carlos I aprobou en 1542 as **Leis Novas**, que abolían a escravitude dos indíxenas e prohibían as encomendas.

Consecuencias da colonización americana		
	Para os americanos	Para os castelás/europeos
Positivas	• Adoptaron a lingua castelá, o cristianismo e a arte europea.	• A economía castelá mellorou, permitindo destinar recursos á defensa do imperio. • Desenvolvéronse disciplinas como a xeografía, a botánica...
Negativas	• A chegada dos europeos provocou un forte descenso de poboación, por causa do traballo forzoso e contaxio de enfermidades fronte ás que non estaban inmunizados. • Os indios víronse obrigados a abandonar a súa cultura para adoptar a dos conquistadores.	• Emigración de persoas que marcharon a América • Un aumento de prezos pola chegada de metais preciosos.

CRONOLOGIA DA DINASTIA HABSBURGO NA MONARQUIA HISPANICA

FIN DO TEMA